

Studium, z podtytułem *Pismo literacko – artystyczne* powstało podczas warsztatów wydawniczych I rocznika Studium Literacko-Artystycznego UJ. Redakcją stanowili słuchacze I rocznika w składzie: Monika Błażewicz, Mariusz Czyżowski (redaktor), Katarzyna Jakubiak, Waldemar Mogielnicki, Grzegorz Nurek, Ewa Sonnenberg, Piotr Antoni Woźniak. Redakcja działała pod okiem Rady Redakcyjnej w składzie: Jerzy Jarzębski, Bronisław Maj, Gabriela Matuszek, Ryszard Nycz, Maciej Słomczyński, Władysław Stróżewski, Marta Wyka.

Pismo ukazywało się w Krakowie, w wersji papierowej, wydawcą pisma początkowo była Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, później wydawnictwo Mariusza Czyżowskiego, Zielona Sowa. W 2005 roku został zmieniony podtytuł na *Pismo o młodej literaturze*.

Z czasem stało się jednym z najważniejszych pism młodoliterackich w Polsce. Zawieszono zostało w 2008 roku.

„Przez pierwsze trzy lata skład zespołu redakcyjnego zmieniał się, aż w numerze 11-12 z 1998 r. ustalił się na kilka lat w postaci: Mariusza Czyżowskiego jako redaktora naczelnego, Romana Honeta, Grzegorza Nurka, Hieronima Szczura, Adama Wiedemanna (do 2000 roku), Ewy Sonnenberg.

Pismo zasadniczo dzieli się na trzy działy, w których prezentuje się prozę, poezję i esej, dużą rolę odgrywa także dział recenzji, not i omówień książek oraz dział nowości muzycznych zatytułowany *Odźwięki*. W tym ostatnim pisali przede wszystkim Ireneusz Socha i Maciej Woźniak. Stałym punktem programu pisma stały się także wywiady, zwykle w jednym numerze z dwoma autorami. Pojawili się również autorzy autorskich cyklów: od 2002 Jakub Winiarski prowadził cykl *Świat jako księga i wynaturzenie*, od 2005 *Dziennik sfingowany*, Joanna Wajs od 2005 roku zamieszczała swoje felietony jako *Zapiski kliniczne*, Radosław Wiśniewski od 2005 komentował najnowszą prozę polską w cyklu *Przez okulary Idioty*, Błażej Dzikowski publikował od 2005 roku fragmenty *Wabienia rekinów*. Pojawili się także Hubert Klimko-Dobrzaniecki i Jacek Dehnel ze swoimi felietonami. Początkowo pismo było wydawane w nakładzie 2000 egzemplarzy, który stopniowo zwiększył się do 3000 egzemplarzy. Format A4 zachował się od pierwszego numeru.

Inicjując swoje przedsięwzięcie, redakcja zamieściła wstęp, w którym poinformowano czytelników, że pismo będzie poświęcone „prezentacjom najciekawszych zjawisk młodej i najmłodszej literatury polskiej i obcojęzycznej”. Redaktorzy „Studium” podkreślali swoją otwartość na różnorodność, pisząc, że wagę przykładają przede wszystkim do „artystycznej i

poznawczej wartości” wybieranych tekstów. Roman Honet, jeden z redaktorów, zapytany przez Piotra Mareckiego o pomysł na pismo, odpowiedział, że „chodziło o pismo, które byłoby otwarte na autorów młodych, niezwiązanych z pokoleniem „brulionu”, a także zdystansowane wobec pokolenia Nowej Fali. Chodziło o to, żeby posiadać głos osobny – czyli nie przyłączać się do strasznie głośnego wtedy chóru piewców „brulionu”, ale też nie biegać po teksty do Kornahausera czy Maja, żeby się w ten sposób literacko uprawomocnić” (P. Marecki, *Pospolite ruszenie. Czasopisma kulturalno-literackie w Polsce po 1989 roku. Rozmowy z redaktorami*. Kraków 2005, s. 255). Honet w tym wywiadzie informuje także, iż „pomysł wydawania pisma powstał wśród słuchaczy Studium Literacko-Artystycznego UJ, jednak nazwa nie odsyła wyłącznie do szkoły pisania. Studium to także odpowiednik *studio*, *studiare*, czyli badanie, nauka, także praca o charakterze monograficznym, czyli – w przypadku naszego pisma – studium literatury najnowszej” (s. 257).

W tym pierwszym numerze znalazły się limeryki Wisławy Szymborskiej i Macieja Słomczyńskiego, fragment poematu Blake’a *Vala albo Czwerej Zoa* w tłumaczeniu M. Słomczyńskiego oraz nieznaną tekst Stanisława Przybyszewskiego w tłumaczeniu Gabrieli Matuszek. Głównie jednak autorami numeru byli młodzi, debiutujący lub tuż po debiucie poeci, prozaicy polscy, niemieccy i amerykańscy.

Zasadą stały się numery tematyczne. Prezentowana była więc m. in. literatura japońska (1998 nr 10), przemoc (1998 nr 13-14), młoda literatura czeska i słowacka (1999 nr 15 – 16), współczesna literatura szwedzka (1999 nr 17- 18), oniryzm (2000 nr 22 – 23), poezja grecka (2001 nr 28 – 29), literatura słoweńska (2002, nr 31), poezja hiszpańska (2003 nr 38), warszawscy lingwiści (2003 nr 39 – 40), nowa literatura ukraińska (2005 nr 50), nowa proza i poezja czeska (2006 nr 57 – 59), nowa proza i poezja słowacka (2006 – 2007 nr 60 – 61), nowa poezja szwedzka (2007 nr 63- 64).

Pośród udzielających „Studium” wywiadów znaleźli się m. in: Piotr Sommer, M. K. E. Baczewski, Władysław Stróżowski, Krzysztof Rutkowski, Adam Zagajewski, Agata Bielik-Robson, Janusz Anderman, Michał Olszewski, Maciej Malicki, Piotr Siemion, Natasza Goerke, Ryszard Krynicki, Krystyna Miłobędzka, Tomasz Różycki, Agnieszka Kuciak, Jurij Andruchowycz, Andrzej Niewiadomski, Karol Maliszewski, Piotr Śliwiński, Agnieszka Wolny-Hamkało, Maciej Parowski, Jacek Gutorow, Joanna Mueller, Błażej Dzikowski, Jakub Winiarski, Ryszard Chłopek, Stanisław Dłuski, Mariusz Grzebalski, Stanisław Lem, Dariusz Sośnicki, Tadeusz Dąbrowski, Grzegorz Strumyk, Marcin Świetlicki, Adam Wiedemann, Krzysztof Varga, Tomasz Majeran, Darek Foks, Maciej Melecki.

W działach prozy prezentowani byli najważniejsi polscy autorzy, podobnie jak w dziale poetyckim: trudno byłoby wymienić kogoś, kto okazał się ważną postacią świata literackiego, a nie pojawił się na łamach „Studium”. Najczęściej autorzy przedstawiani byli w „pakiecie” tzn. zamieszczano z nimi wywiad, drukowano fragmenty ich najnowszej twórczości, często dodawano też szkic krytyczny lub recenzję z ich książki. Można więc powiedzieć, że „Studium” zwykle posiadało dwa klucze do każdego z numerów: jednym był profil tematyczny, drugim bohater lub bohaterowie, których twórczości poświęcano sporo miejsca. Najczęściej byli to twórcy przed debiutem książkowym lub niedługo po nim, choć uwagę czytelników kierowano także na autorów starszych, zwłaszcza z roczników 60. Warto podkreślić, że taka strategia sprzyjała promowaniu piszących, którzy dopiero startowali i w gruncie rzeczy „Studium” pełniło wobec nich często rolę „pierwszego miejsca”. Żadne regularne i papierowe pismo bowiem nie zdecydowało się na drukowanie w tak dużej ilości początkujących pisarzy i poetów.

Podobna strategia dotyczyła wyboru książek do recenzowania. Brano pod uwagę takie publikacje, które często nie miały szans na to, by być omówione w czasopismach innych niż branżowe. Na łamach czasopisma pojawili się tacy krytycy, jak Jacek Gutorow, Dariusz Nowacki, Joanna Orska, Jarosław Klejnocki, Grzegorz Tomicki, Tadeusz Komendant, Piotr Wiktor Lorkowski, Igor Stokfiszewski, Anna Kałuża.

Oprócz stałych „punktów programu” pojawiały się też okazjonalne. W numerze 35 z 2002 roku przeprowadzono ankietę na temat krytyki i nowej poezji. A w numerze 52-53 z 2005 roku ankietę na temat *biblioteki Studium*. Pytano o to, czy młoda poezja jest ignorowana przez krytyków, jakiego rodzaju trudności towarzyszą jej interpretacji, jakie cechy składają się na nową jakość młodej poezji oraz o to, czy krytycy posiadają wpływ na jej efektywne promowanie, a odpowiedzi udzielali: Tomasz Cieślak, Maria Cyranowicz, Cezary K. Kęder, Dariusz Kielczewski, Piotr W. Lorkowski, Karol Maliszewski, Grzegorz Olszański, Joanna Orska, Wojciech Rusinek, Piotr Śliwiński, Radosław Wiśniewski. Wydaniu jubileuszowego numeru pisma, uświetniającego dziesięciolecie działalności, towarzyszyła seria spotkań autorskich. W roku 2003 ogłoszono ogólnopolski konkurs prozatorski o Wielką i Małą Sowę, którego rozstrzygnięcie nastąpiło w ramach krakowskiego festiwalu „Literatura wobec nowej rzeczywistości” w 2004 roku. Nagrodzono wówczas I nagrodą Klaudiusza Kusia za *Ludzi*, wyróżniono Jakuba Winiarskiego za *Kronikę widzeń złudnych*, a nagrodę Małej Sowy za najlepszy debiut otrzymał Grzegorz Nowakowski za *Adele Legarretę Rivas*.

Dodatkową działalnością pisma było wydawanie dodatku Kobotyn (od ? do?) przypominającego artzino we druki. Bardzo istotnym elementem tej dodatkowej działalności

pisma była także seria wydawnicza *biblioteki Studium*, uruchomiona w 1998 roku. Od tego czasu ukazało się już prawie 100 tytułów prozy i poezji: m. in Andrzeja Sosnowskiego *Zoom*, *Gambit* Krzysztofa Śliwki, *Bieg zjazdowy* Bartłomieja Majzla, *Animę* Tomasza Różyckiego, *Hurtownię ran* Wojciecha Bonowicza. Warto też docenić redaktorów za stawianie na debiutantów. Tu ukazał się debiut Joanny Mueller, Justyny Bargielskiej, Joanny Wajs, Jacka Dehnela, miały też miejsce prozatorskie debiuty Wojciecha Kuczoka i Adama Wiedemanna. Biblioteka Studium realizowała też swoją serię krytyczną zwaną *Punkt krytyczny*, której redaktorem był Grzegorz Jankowicz. W jej ramach ukazały się szkice krytyczne o twórczości Andrzeja Sosnowskiego *Lekcja żywego języka. O poezji Andrzeja Sosnowskiego* (2003) oraz książka krytyczna Dariusza Nowackiego *Wielkie wczoraj* (2004)”.

[Fragment cytowany pochodzi z pracy Anny Kałuży, *Pisma kulturalne w Polsce po 1989 roku. Leksykon*. Red. J. Gałuszka, G. Maroszczuk, A. Nęcka. Katowice: Wydawnictwo Śląsk, 2010, s. 279-281]